

Krystyna Ciuman

Akademia Ekonomiczna w Krakowie

RYNEK UBEZPIECZEŃ FINANSOWYCH W POLSCE W LATACH 2003-2005

1. Wstęp

Transformacja gospodarki w kierunku gospodarki rynkowej umożliwiła rozwój ubezpieczeń finansowych w Polsce. Przez ubezpieczenia finansowe rozumiemy ubezpieczenia, w ramach których „ochronie podlega ryzyko poniesienia straty w wyniku niewykonania przez kontrahenta zobowiązania umownego, jak również ryzyko poniesienia straty w wyniku zdarzeń nie objętych innymi umowami ubezpieczenia” [1, s. 18].

Ubezpieczenia finansowe zaliczane są do działu II ubezpieczeń, a zatem zostaną ukazane na tle ubezpieczeń tego działu. Zgodnie z załącznikiem do ustawy o działalności ubezpieczeniowej, ubezpieczenia finansowe obejmują następujące grupy ubezpieczeń:

- grupę 14 – tj. ubezpieczenie kredytu,
- grupę 15 – tj. gwarancja ubezpieczeniowa,
- grupę 16 – tj. ubezpieczenie różnych rodzajów ryzyka finansowego.

W przypadku reasekuracji czynnej należy wymienić następujące klasy rachunkowe:

- klasę 7 – tj. kredyt i gwarancja (grupy 14, 15),
- klasę 10 – pozostałe (grupa 16) [6].

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie charakterystyki rynku ubezpieczeń finansowych w Polsce na podstawie następujących kryteriów:

- powszechności świadczenia ubezpieczeń finansowych,
- kształtowania się wysokości składek ubezpieczeniowych,
- reasekuracji biernej w ubezpieczeniach finansowych,
- wyników technicznych ubezpieczeń finansowych.

2. Powszechność świadczenia ubezpieczeń finansowych

W celu uzyskania oceny powszechności świadczenia ubezpieczeń finansowych posłużono się wskaźnikiem wyrażającym stosunek liczby zakładów prowadzących w danym roku działalność w zakresie ubezpieczeń finansowych do liczby zakładów prowadzących działalność w dziale II ubezpieczeń. Omawiany wskaźnik wynosił w latach 2003-2005 odpowiednio: 75, 73,7, 83,3% (tab. 1), a zatem powszechność świadczenia ubezpieczeń finansowych była więcej niż średnia. W ramach ubezpieczeń finansowych najmniejsza była powszechność świadczenia ubezpieczenia kredytu (w badanym okresie była ona równa odpowiednio: 40, 50, 55,6%), a największa powszechność świadczenia ubezpieczeń różnych rodzajów ryzyka finansowego (55, 63,2, 75%).

Tabela 1. Stosunek liczby zakładów prowadzących działalność w zakresie ubezpieczeń finansowych do liczby zakładów prowadzących działalność w dziale II ubezpieczeń w latach 2003-2005

Wyszczególnienie	2003	2004	2005
Działalność bezpośrednia			
1. Liczba zakładów prowadzących działalność bezpośrednią w dziale II ubezpieczeń*	40	38	36
2. Liczba zakładów prowadzących działalność bezpośrednią w zakresie ubezpieczeń finansowych (grupa 14, 15, 16)*	30	28	30
3. Stosunek 2 do 1 (w %)	75,0	73,7	83,3
4. Liczba zakładów prowadzących działalność w grupie 14	16	19	20
Reasekuracja czynna			
5. Liczba zakładów prowadzących działalność w zakresie reasekuracji czynnej w dziale II ubezpieczeń	13	16	16
6. Liczba zakładów prowadzących reasekurację czynną w zakresie ubezpieczeń finansowych	11	11	8
7. Stosunek 6 do 5 w %	84,6	68,8	50,0

* Do liczby zakładów ubezpieczeń wliczono też oddziały główne (2 w 2003 r., 1 w 2004 r., 1 w 2005 r.), gdyż prowadziły one działalność w zakresie ubezpieczeń finansowych.

Źródło: roczniki ubezpieczeń i funduszy emerytalnych za lata 2003-2005; obliczenia własne.

Z kolei powszechność świadczenia reasekuracji czynnej (oceniona na podstawie miernika wyrażającego stosunek liczby zakładów prowadzących reasekurację czynną w zakresie ubezpieczeń finansowych do liczby zakładów prowadzących reasekurację czynną w dziale II ubezpieczeń) wynosiła 84,6% w 2003 r., a następnie malała i w 2005 r. była równa 50%.

3. Kształtowanie się wysokości składek ubezpieczeniowych

W latach 2003-2005 w dziale II ubezpieczeń składki z ubezpieczeń bezpośrednich stanowiły około 98% składek brutto, a pozostałe 2% przypadało na składki z reasekuracji czynnej (tab. 2).

Tabela 2. Charakterystyka składek brutto działu II w latach 2003-2005

Wyszczególnienie	2003		2004		2005	
	w mln zł	w % skł. br.	w mln zł	w % skł. br.	w mln zł	w % skł. br.
Dział II ubezpieczeń						
Składki brutto	13 589,2	100,0	14 895,0	100,0	15 649,4	100,0
– składki z ubezpieczeń bezpośrednich	13 332,9	98,1	14 567,1	97,8	15 332,4	98,0
– składki z reasekuracji czynnej	256,3	1,9	327,9	2,2	317,0	2,0
Składki przekazane reasekuratorom	2314,0	17,0	2609,9	17,5	2380,5	15,2
Ubezpieczenia finansowe						
Składki brutto	516,0	100,0	687,6	100,0	768,6	100,0
– składki z ubezpieczeń bezpośrednich	506,7	98,2	644,7	93,8	693,8	90,3
– składki z reasekuracji czynnej	9,3	1,8	42,9	6,2	74,8	9,7
Składki przekazane reasekuratorom	287,9	55,8	400,3	58,2	371,3	48,3

Źródło: jak w tab. 1; obliczenia własne.

Tabela 3. Udział składek z tytułu ubezpieczeń finansowych w składkach działu II w latach 2003-2005 (w %)

Wyszczególnienie	2003	2004	2005
Składki brutto	3,8	4,6	4,9
– składki z ubezpieczeń bezpośrednich	3,8	4,4	4,5
– składki z reasekuracji czynnej	3,6	13,1	23,6
Składki przekazane reasekuratorom	12,4	15,3	15,6

Źródło: tab. 2; obliczenia własne.

Składki z tytułu ubezpieczeń finansowych (grupy 14, 15, 16 łącznie) stanowiły w latach 2003-2005 odpowiednio: 3,8, 4,6, 4,9% składek brutto działu II (tab. 3). Składki z ubezpieczeń bezpośrednich stanowiły: 98,2, 93,8, 90,3% składek brutto z tytułu ubezpieczeń finansowych, a składki z reasekuracji czynnej były równe: 1,8, 6,2, 9,7% składek brutto (tab. 2). Zatem w przypadku ubezpieczeń finansowych w latach 2004 i 2005 nastąpił wzrost udziału składek z reasekuracji czynnej w składkach brutto.

W całym badanym okresie dynamika składek z tytułu ubezpieczeń finansowych była większa niż dynamika składek w dziale II ubezpieczeń (tab. 4). W latach 2004 i 2005 w strukturze składek z ubezpieczeń finansowych (działalność bezpośrednia) dominowały zwykle składki z ubezpieczeń kredytu (stanowiące odpowiednio 40,4, 40,4, 45,5% składek z ubezpieczeń finansowych) oraz składki z tytułu ubezpieczeń różnych rodzajów ryzyka finansowego (37,4, 40,9, 34,9% skła-

dek z tytułu ubezpieczeń finansowych). Składki z gwarancji ubezpieczeniowych wynosiły: 22,2, 18,7, 19,6% składek z ubezpieczeń finansowych (tab. 5).

Tabela 4. Dynamika składek działu II w latach 2003-2005 (rok poprzedni = 100)

Wyszczególnienie	2003	2004	2005
Dział II ubezpieczeń			
Składki brutto	100	109,6	105,1
– składki z ubezpieczeń bezpośrednich	100	109,3	105,3
– składki z reasekuracji czynnej	100	127,9	96,7
Składki przekazane reasekuratorom	100	112,8	91,2
Ubezpieczenia finansowe			
Składki brutto	100	133,3	111,8
– składki z ubezpieczeń bezpośrednich	100	127,2	107,6
– składki z reasekuracji czynnej	100	461,3	174,4
Składki przekazane reasekuratorom	100	139,0	92,8

Źródło: jak w tab. 1; obliczenia własne.

Tabela 5. Struktura składek z ubezpieczeń finansowych w latach 2003-2005 (działalność bezpośrednia)

Wyszczególnienie	2003		2004		2005	
	w mln zł	w % ub. fin. ogółem	w mln zł	w % ub. fin. ogółem	w mln zł	w % ub. fin. ogółem
1. Ubezpieczenia kredytu (grupa 14)	204,7	40,4	260,7	40,4	315,5	45,5
2. Gwarancje ubezpieczeniowe (grupa 15)	112,7	22,2	120,6	18,7	136,1	19,6
3. Ubezpieczenia różnych ryzyk finansowych (grupa 16)	189,3	37,4	263,4	40,9	242,2	34,9
Ubezpieczenia finansowe ogółem (1 + 2 + 3)	506,7	100,0	644,7	100,0	693,8	100,0

Źródło: jak w tab. 1; obliczenia własne.

Tabela 6. Struktura składek z ubezpieczeń finansowych w latach 2004-2005 (reasekuracja czynna)

Wyszczególnienie	2003		2004		2005	
	w mln zł	w % ub. fin. ogółem	w mln zł	w % ub. fin. ogółem	w mln zł	w % ub. fin. ogółem
1. Kredyt i gwarancje (klasa 7, grupa 14 i 15)	4,9	52,7	39,8	92,8	69,7	93,2
2. Pozostałe (klasa 10, grupa 16)	4,4	47,3	3,1	7,2	5,1	6,8
Ubezpieczenia finansowe ogółem (1 + 2)	9,3	100,0	42,9	100,0	74,8	100,0

Źródło: jak w tab. 1; obliczenia własne.

Działalność w zakresie reasekuracji czynnej ubezpieczeń finansowych dotyczyła głównie ubezpieczeń kredytu oraz gwarancji ubezpieczeniowych (tab. 6).

4. Reasekuracja bierna w ubezpieczeniach finansowych

Ubezpieczyciele działu II w latach 2003-2005 przekazali reasekuratorom odpowiednio: 17, 17,5, 15,5% składek brutto, natomiast składki przekazane reasekuratorom z tytułu ubezpieczeń finansowych stanowiły wówczas: 55,8, 58,2, 48,3% składek brutto (tab. 2). W badanym okresie procent składek przekazanych reasekuratorom z ubezpieczeń finansowych był zatem znacznie wyższy niż w dziale II ubezpieczeń, aczkolwiek w 2005 r. uległ on obniżeniu o ok. 10%.

Tabela 7. Reasekuracja bierna w zakresie ubezpieczeń finansowych w latach 2003-2005 (działalność bezpośrednia)

Wyszczególnienie	2003		2004		2005	
	w mln zł	w % skł. danej grupy	w mln zł	w % skł. danej grupy	w mln zł	w % skł. danej grupy
Składki z ubezpieczeń kredytu	204,7	100,0	260,7	100,0	315,5	100,0
Składki przekazane reasekuratorom z ubezpieczeń kredytu	102,5	50,1	137,6	52,8	123,0	39,0
Składki z gwarancji ubezpieczeniowych	112,7	100,0	120,6	100,0	136,1	100,0
Składki przekazane reasekuratorom z gwarancji ubezpieczeniowych	41,8	37,1	50,1	41,5	52,9	38,9
Składki z ubezpieczeń różnych rodzajów ryzyka finansowego	189,3	100,0	263,4	100,0	242,2	100,0
Składki przekazane reasekuratorom z ubezpieczeń różnych rodzajów ryzyka finansowego	141,3	74,6	174,0	66,1	127,8	52,8
Składki z ubezpieczeń finansowych	506,7	100,0	644,7	100,0	693,8	100,0
Składki przekazane reasekuratorom z ubezpieczeń finansowych	285,6	56,4	361,7	56,1	303,7	43,8

Źródło: jak w tab. 1; obliczenia własne.

Należałoby ukazać, jaka część składek pochodzących z działalności bezpośredniej była cedowana reasekuratorom oraz jaka część składek z reasekuracji czynnej była retrocedowana. Z danych zawartych w tab. 7 wynika, że w latach 2003-2005 największy procent składek przekazywanych reasekuratorom dotyczył ubezpieczeń różnych rodzajów ryzyka finansowego (74,6, 66,1, 52,8% składek tej grupy), następnie ubezpieczeń kredytu (50,1, 52,8, 39%) oraz gwarancji ubezpieczeniowych (37,1, 41,5, 38,9%). Składki przekazane reasekuratorom z ubezpieczeń finansowych łącznie (działalność bezpośrednia) stanowiły odpowiednio: 56,4, 56,1, 48,3% składek z ubezpieczeń finansowych.

Tabela 8. Retrocesja bierna ubezpieczeń finansowych w latach 2003-2005

Wyszczególnienie	2003		2004		2005	
	w mln zł	w % skł. danej klasy	w mln zł	w % skł. danej klasy	w mln zł	w % skł. danej klasy
1. Składki z reasekuracji czynnej dotyczące ubezpieczeń kredytu i gwarancji ubezpieczeniowych	4,9	100,0	39,8	100,0	69,7	100,0
– składki retrocedowane	0,7	14,3	36,9	92,7	65,8	94,4
2. Składki z reasekuracji czynnej dotyczące pozostałych ubezpieczeń finansowych	4,4	100,0	3,1	100,0	5,1	100,0
– składki retrocedowane	1,6	36,4	1,7	54,8	1,8	35,3
Składki z reasekuracji czynnej dotyczące ubezpieczeń finansowych ogółem (1 + 2)	9,3	100,0	42,9	100,0	74,8	100,0
– składki retrocedowane	2,3	24,7	38,6	90,0	67,6	90,4

Źródło: jak w tab. 1; obliczenia własne.

Tabela 9. Wyniki techniczne ubezpieczycieli w latach 2003-2005

Wyszczególnienie	2003			2004			2005		
	w mln zł	w % wyn. tech. ub. fin.	w % wyn. tech. dz. II	w mln zł	w % wyn. tech. ub. fin.	w % wyn. tech. dz. II	w mln zł	w % wyn. tech. ub. fin.	w % wyn. tech. dz. II
Działalność bezpośrednia									
Wynik techniczny działu II	48,2		100,0	385,2		100,0	928,2		100,0
Wynik techniczny ubezpieczeń finansowych w tym	31,1	100,0	64,5	84,0	100,0	21,8	80,1	100,0	8,6
– wynik techniczny ubezpieczeń grupy 14	9,1	29,3	18,9	54,7	65,1	14,2	58,3	72,8	6,3
– wynik techniczny ubezpieczeń grupy 15	23,2	74,6	48,1	30,1	35,8	7,8	19,5	24,3	2,1
– wynik techniczny ubezpieczeń grupy 16	-1,2	-3,9	-2,5	-0,8	-0,9	-0,2	2,3	2,9	0,2
Reasekuracja czynna									
Wynik techniczny działu II	-10,0		100,0	18,2		100,0	-24,6		100,0
Wynik techniczny ubezpieczeń finansowych	4,8	100,0	-48,0	0,2	100,0	1,1	0,6	100,0	-2,4

Źródło: jak w tab. 1; obliczenia własne.

Z kolei składki retrocedowane dotyczące ubezpieczeń finansowych stanowiły w badanym okresie: 24,7, 90, 90,4% składek z reasekuracji czynnej ubezpieczeń finansowych (tab. 8). Znacznemu wzrostowi składek z reasekuracji czynnej w zakresie ubezpieczeń kredytu i gwarancji ubezpieczeniowych w latach 2004 i 2005 towarzyszył wzrost składek retrocedowanych.

5. Wyniki techniczne ubezpieczeń finansowych

Wyniki techniczne ubezpieczeń finansowych (z działalności bezpośredniej) oraz z reasekuracji czynnej) były w latach 2003-2005 wielkościami dodatnimi (tab. 9).

Wynik techniczny ubezpieczeń finansowych z działalności bezpośredniej stanowił w badanych latach: 64,5, 21,8, 8,6% wyniku technicznego działu II. W 2003 r. na dodatni wynik techniczny ubezpieczeń finansowych decydujący wpływ miał wynik uzyskany z tytułu gwarancji ubezpieczeniowych (74,6% wyniku technicznego ubezpieczeń finansowych), a w latach 2004 i 2005 wynik z ubezpieczeń kredytu (65,1 oraz 72,8% wyniku technicznego ubezpieczeń finansowych). Należałoby dodać, że w latach 2003 i 2004 wynik techniczny z ubezpieczeń różnych rodzajów ryzyka finansowego był wprawdzie wielkością ujemną, ale jednocześnie stanowił on 3,9 oraz 0,9% wyniku technicznego ubezpieczeń finansowych.

6. Podsumowanie

Charakteryzując rynek ubezpieczeń finansowych w Polsce, można stwierdzić, że powszechność świadczenia ubezpieczeń finansowych (działalność bezpośrednia) była więcej niż średnia i w badanych latach wynosiła: 75, 73,3, 83,3%. Powszechność świadczenia reasekuracji czynnej w zakresie ubezpieczeń finansowych ulegała wprawdzie obniżeniu, ale w badanym okresie była nie niższa niż 50%. Reasekurację czynną w zakresie ubezpieczeń finansowych prowadziły zakłady ubezpieczeniowo-reasekuracyjne oraz Polskie Towarzystwo Reasekuracji SA.

Składki z tytułu ubezpieczeń finansowych w badanym okresie rosły szybciej niż składki w dziale II ubezpieczeń.

Procent składek przekazanych reasekuratorom w zakresie ubezpieczeń finansowych był znacznie wyższy niż procent składek przekazany reasekuratorom przez ubezpieczycieli działu II, co głównie wynika ze specyfiki ubezpieczeń finansowych¹ oraz z tego, że rynek ubezpieczeń finansowych w Polsce jest rynkiem młodym.

Wynik techniczny ubezpieczeń finansowych z działalności bezpośredniej stanowił w omawianym okresie: 64,5, 21,8, 8,6% wyniku technicznego działu II, podczas gdy składki z ubezpieczeń finansowych (działalność bezpośrednia) stanowiły odpowiednio: 3,8, 4,4, 4,5% składek z ubezpieczeń bezpośrednich działu II.

W rozpatrywanym okresie następował rozwój rynku ubezpieczeń finansowych w Polsce. Istnieją perspektywy dalszego jego rozwoju, przy czym stopień tego rozwoju zależał będzie od sytuacji gospodarczej.

Literatura

- [1] Kukielka J., Poniewierka D., *Ubezpieczenia Finansowe*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz – Warszawa 2003.

¹ Na temat specyfiki ubezpieczeń finansowych piszą R. Michalik, D. Seliga w: [2, s. 284-285].

-
- [2] Michalik R., Seliga D., *Ubezpieczenia finansowe*, [w:] *Podstawy ubezpieczeń*, t. II, *Produkty*, red. J. Monkiewicz, Poltext, Warszawa 2003.
- [3] Rocznik Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych 2003, KNUiFE 2004.
- [4] Rocznik Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych 2004, KNUiFE 2005.
- [5] Rocznik Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych 2005, KNUiFE 2006.
- [6] Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej, DzU 2003 nr 124, poz. 1151 z późn. zm.

THE MARKET OF FINANCIAL INSURANCE IN POLAND IN THE PERIOD 2003-2005

Summary

This paper analyses the characteristic of the market of financial insurance: credit insurances, suretyships, and insurances of various financial risks. The analysis is based on the following criteria:

- the availability of financial insurances,
- the size of insurance premiums,
- the outward reinsurance in financial insurances,
- technical accounts of financial insurances.